

Petar Miloš: Legende o rodijaku Æipi

Autor Administrator

Poštovani prijatelji, nadam se da će vam se dopasti zaviriti malo u legendarni svijet Rodijaka Æipe književnika Petra Miloša, svijet koji je još bio stvarnost, a danas, za mlađe narode koji ga nisu upoznali, samo legenda poput onih o krunidbi prvog hrvatskog kralja Tomislava, o dolasku Hrvata na more, o hajducima Mijatu Tomiću, Andriji i njihovim junacima, o vilama, vilenjacima...Ovdje donosimo dvije legende: Mandin svitnjak i Nesanica (ur.)

Mandin svitnjak

Gotovo su svi Glavièani

tražili i nalazili posao na njemaèkim graðevinskim firmama, ponajviše kao zidari, ali nisu bježali od tesarskih, malteraèkih i betonarskih poslova.

Pokazalo se da im ta zanimanja veoma

dobro leže, pa su se na božićnim sijelima èesto hvalili napredovanjem u znanju

i zaradi, zahvaljujući Bogu èto im je dao toliko dara za tako plaćene poslove. Ne osporavajući Božju

zaslugu djed je Kleco svaki put znao upozoriti da bi Glavièani trebali zhvaliti

njegovoj babi Mandi, a možda i imotskim prosjacima. Onda bi poèeo prièati, po

tko znakoji put, ali uvijek u rijeè istu prièu o tomu kako je Runjava Glavica

nekada bila grad s velikim kućama, dvorovima i crkvama, èiji su ostaci još èto

vidljivi, kako su tu stolovali hrvatski knezovi i kraljevi, a onda èto

poklopio èto, crkve razruèio, a plemić èto stjerao u raju. Stoljećima su Hrvati

radili za Turke i uspjeli preživjeti. Sve dok èto Turèin nije udario na Beè, a

pratri s Gospom Ramskom i narodom pobigli u Sinj èto. Tada je po Klecinoj prièi,

Runjava Glavica ostala bez katolika, a time i bez onih èto su radili za Turke,

bez èobana, oraèa i kopaèa.

-Nije tada bilo tvornica

i Njemaèke, nastavio bi Kleco kazivati. Država je na ovci i èobanu ležala. I na

dobroj njivi, na velikoj livadi i planinskom pašnjaku. A di èto naèi lip èto

terena od naèto. I voda tutekar, giru ti zadajem! Studeno vrilo. Vidi Turèin

da je vele pogri èto, ter ti najavi i objavi da zulum popu èto i da daje imetak

onome ko èto doè u Runjavu Glavicu, pa èuvat ovce, sijat i orat za sebe i za Turèina,

a vi èto za se neg za Turèina. Stra naroda doè u ovo lipo misto, ali se nemere ni

doli ostat u Jercegovini i Dalmaciji. Nabilo se doli vele naroda, a polja

male èto, pa se nije imalo od èega živit. I najteže je bilo prvom otic. Ba èto ko

danas u Njemaèku. A prvi je izi èto a ozdal moj pokojni did Mate. Pokoj mu njegovoj

du èto, bio je malo zamuzen. A zamuzeni su bili svi koje su ozdale slali. Vamo se

naseljava najmanitiji mu èto karac iz vamilije. S njime se tribalo isku èto at viru u

Turèina. A ako ga Turèin privari, nije bilo velike èto èete, raèunali su u

vamiliji. Ako bude dobro, onda more još èto; neko izaè. Moj pokojni did Mate isprièa

mi je sto puta da se tija vratit doli, ali mu

braèa nisu dala. I èto èto nesritnjak, osta tutekar. Ka i ostali.

Èobanuj, kopaj, ori! I èto èto je najbolje. A kuèe su im bile ko

sada èto nji krmèaci. Nit je ko zna zièat ni malterat. Sve bi bura snig unosila u

sobe kroz zidove, a konji bi pojili slamnati krov po èto su kuèe bile niske. Ali

bi se opet priko lita na èto lo žita i sina,

kumpira, kupusa da se more priživit, pa i rodijake pripomoè u Jercegovini i

Dalmaciji.

I èto lo je tako, jedno i

èemerno sve do Ivanjdana dvajestdevete, sve do ivanjski svitnjaka. Sièam se,

planu naveèer stotinu svitnjaka, a ja i èto a iz Docca pa sta na mrginj i gledam.

Kad najednom planu jedan veliki svitnjak, uèini mi se blizu moje kuèe, planu

tako žestoko da plamen s nebom sveza. A ja gledam i lipo mi, uvatila me neka

milina èto; to nako gori u èast svetoga Ivana, pa poletim kuèi da i ja bacim koju

ruæicu slame. Kad tamo imaš šta vidit! Moja kuæa u plamenu. I da ne duljim, moja Manda zapalila našu kuæu. Zapalila bila svitnjak kraj kuæe, a vitar nanio na krov od slame, pa ajde ti to ugasi! Od moje kuæe prišlo na Zaprdiène, od njih na ostale, pa izgorilo èitavo selo. Bože moj, jada, plaèa, kuknjave. A da jad bude veæi, sutraðan krupa obila žito, satrala kumbir i kukuruz.

Ovdje bi djed Kleco svaki put zastao i svojim zgužvanim rupcem brisao suze s oæiju, a nakon nekoliko trenutaka tišine nastavio bi pojaèanim tonom prièati.

-Šta sad?! Šta sad?! To smo se svi pitali. Pa na kraju dogovorili da nema druge veæ iæ prosit. Iæ u Jercegovinu i Dalmaciju. Raèunamo, ako niko neæe dat, dat æe rodijaci. I krenemo. I doðemo doli! Ali, nema rodijaka. Niko se ne siæa da ima rodijaka u Runjavoj Glavici. Moj rodijak Jerkica koji je svake godine od nas gonio kumpir, jeèam i sino, nikako se nije mogao sitit mene i mog æaæe.

Odali smo mi tako i odali tri puna dana, pa nešto i naprosili. Nije vele, ali nije ni za bacit. Tako ti mi metnemo na ramena torbe i vriæe, pa krenemo kuæi. I blizu smo bili došli – do Studeni vrila di smo skinuli torbe, pa se okripili vodom, kad se iz vrtliæa, a iza zidiæa zaèu kuknjava, plaè i galama. Mi odma priskoèimo zidiæ. Kad tamo – prosjaci. I to Kikaševi. Pokojni Dane odma zavika:“ Bižmo, ljudi, oni æe nas privarit“. Ali jadni èovik nije moga otiaè kad je vidio oni jad i èemer. Pet muškaraca bije pet žena. One krvave dreèe i vièu da ji što brže dokrajèe, a muškarci stenju i udaraju po njima nekakvim keraèim. Na nas niko ne gleda. Ni Kikaš koji je sidio na kamenu i samo gleda ispid sebe. A Dane je stalno vika svoju: „Bižimo, ljudi, oni æe nas nasamarit“. A onda nesritni Kikaš, koji ni oka na nas nije bacio, reèe nam ispod glasa: „Bižite, ljudi, da ovo ne gledate, da ne vidite èemer i sramotu, našu kaznu koju nam je Svevišnji naminio, da nam sve uzme, a nas ostavi žive. Bižite, dobri ljudi, pa brinite o sebi i svojoj dicit, mi svojoj nemamo šta donit, ako pojidemo ovo što smo naprosili. Zato smo odlueili pobit žene, da dicit nešto ostane. Vi iðite s mirom Božjim, a nas pustite u našoj patnji“

-Znam ja toga, to je Kikaš, vikao je Dane i pozivao ostale da se ne upuštaju s njime u razgovor. Ako s njim poèmete razgovarat, gotovi smo, ljudi. Ništa od nas ni od ovog što smo uprosili.

Uzaludna su bila Danina

upozorenja. Jer, veæ je netko ponudio kruha i slanine Kikaševim prosjacima, a poèela su uvjeravanja. Kako ipak ne bi trebalo pobiti žene, kako bi trebalo pronaæi naèina da se preživi. Pa su Glavièani poèeli prièati svoju tužnu sudbinu i nuditi nesretnicima slomljenih nogu, krmeljavih oèiju, sakatih ruku...ono što su imali.

-I da ne duljim,

nastavio je did Kleco, Kikaš nam sve izmami. Kuæi smo stigli praznih torba i džepova. Raèunali smo u poèetku da smo barem uvatili misto na onom svitu, ali što smo bili bliže kuæi, sve više smo se ljutili na sebe. A kad smo sutradan èuli da je Kikaš sa svojom kolonom bio u Docu i da ni na jednom njegovom èeljadetu nije bilo krastice, znali smo da smo nasamareni. Ali smo znali i to da nas Bog nije stvorio za prosjake. I veæ toga lita nièe nekoliko temelja u Runjavoju Glavici, a Glavièani se poèeše dovikivati: Vidi moga zidiæa! Svaki je dan išla prièa o novom majstoru koji zna klesat stine, gonit æošu, razmirit vinklo...E, to mi vinklo nikad nije bilo jasno. I ja sam tada poèeo zidat kuæu, pa sam uzeo vas posa na Jurišinoj kuæi. Poslin mu dodšli nekakvi pravi majstori, pa kazali da kuæa nije u vinklo? A kako æe kuæa biti u vinklo, kad mu ni vrtliæe nije u vinklo? Ali, nema vajde budali govorit.

Eto, zato ja kažem da

triba dignut spomenik mojoj babi Mandi i Kikašu. Jerbo, kad bi se selo vako izgradilo da ga baba nije zapalila?Ona je zapalila selo i izgradila selo. Ona je natrala Glavièane da se uzmu posla i sami sebi oziđu kuæu. Nisu oni odma znali da znaju. Pa su krenuli prosit. More bit da bi i danas prosili da nije bilo Kikaša. Kad nam izmami ono što smo naprosili, bilo nam je teško, ali nas je natra da ne prosimo i da sami sebi kuæe napravimo. Vidi sad, Glavièani zidaju Švabi?! E, zato bi u Runjavoju Glavici tribalo dignut spomenik kralju Tomislavu, jerbo se tute krunisa, babi mandi, jerbo je spalila ono što bi samo od sebe propalo i didu Kikašu, jerbo je natra ljude da rade, završavao je svoju prièu did Kleco. Tek najhrabriji Glavièani usuđivali su se priupitati djeda je li istinita prièa da su, u trenutku dok je selo gorilo, našli njega i njegovu Mandu kako se ljube u krumpirištu niže sela. I da je on, Kleco, na pitanje što tu rade , odgovorio stidljivo kako Mandi razgoni tugu oko srca.

Nesanica

Rodijak se ĀEipa zaèudio i zabrinuo kad je ustanovio da u krevetima nema ni jednog od njegovih tri sina. Doduše, kasnili su tih dana s dolaskom na spavanje, ali su ipak stizali do zore. On je to dobro znao pošto se s nesan-icom, koja ga je nakon umirovljenja i dolaska kuæi, još jaèe muèila, borio tako što je noæu obilazio spavaæe sobe svoje djece. Nisu to bila djeca, jer se i najmlaða Glorija veæ zacurila, ali ih je Rodijak zvao djecom pa se tako i odnosio prema njima. Možda zbog toga što ih nije mogao pro-matrati dok su rasla.

Znao je da se sinovi ljute zbog tih noænih inspekcija, ali ĀEipa nije mogao odoljeti toj neobiènoj navici. Nakon uèestalih kritika, smislio je takav plan da ne pali svjetlo u sobama, veæ u hodniku s kojeg bi prigušeno svjetlo kroz stakla obasjavalo sobu toliko da se nakon privikavanja od minutu-dvije moglo sasvim lijepo promatrati lica svoje djece, ali ih ne bi uznemirilo ni probudilo. Tako bi Rodijak poput noæne uhode kriomice obišao sve tri sobe na katu uŹivajuæi u promatranju nji-hovih blaŹeno mirnih lica i osluškivanju njihova ravnomjernog disanja. Zamijetio je da Grgo spava uvijek na desnom boku tako da zguŹva pokrivaè oko sebe, pa mu pritom noge uvijek vire ispod pokrivaèa, dok mu lijeva ruka visi do tetiva. Kod Grga se najmanje zadrŹavao plašeæi se njegova ozbiljna i najèešæe neobrijana lica. Jako se svakih nekoliko minuta prevrtao u krevetu mljacakajuæi pritom ustima što je ĀEipu uveseljavalo. Najviše bi se vremena zadrŹao u sobi najmlaðeg sina Paške promatrajuæi njegovo crnomanjasto lice i male tek pronikle brèiæe.

- Nu, dite, a brkato, govorio bi u sebi Rodijak promatrajuæi svoga Pašku.

Njegova Glorija, kæerka jedinica, bila mu je najprisnija, pa se u njezinoj sobi nije bojao upaliti svjetlo, èak je probuditi uŹivajuæi u njezinu pospanom gunđanju. Ali se plašio kad bi Glorija zaprijetila da æe ga kazati materi.

- Ne, Bogarca ti poljubim, ko æe na kraj izaæ s onim zmajom, govorio bi Rodijak povlaèeæi se iz sobe sretan i presretan što ima takvu djecu. Njihove mane niti je vidio niti Źelio vidjeti, pa je i na Anđinu kuknjavu da su nered-ni, tvrdoglavi, ponekad neposlušni i lijeni, uzvraæao uvijek istom reèenicom:

- Šta mlađarija?

A mlađarije nije bilo, premda su prvi pijetli zapjevali. Otuda zaèuđenost i zabrinutost Rodijakova tog jutra. Samo je Glorija blaženo spavala u svom ležaju, no nju nije htio buditi. Ipak je to bila veoma ozbiljna informacija, toliko ozbiljna da se plašio priopæiti je Anđi. Još se zbunio kad je ugledao automobil pred kuæom. S kim su i porad èega otišli i ostali do ovih doba, upita se Rodijak dok je silazio stepenicama s namjerom da ipak ženi priopæi svoje sumnje. I upravo kad je tiho izustio ženino ime, pro-lomi se u tiho proljetno jutro silan prasak s tutnjanjem, to je Anđu izbacilo iz kreveta.

- Ja zaboravio da æe zaratit, Bogarca mu poljubim, udari rukom po èelu Rodijak nakon treæe eksplozije i usred Anđine kuknjave pomiješane s molitvom. Potom je ustanovio da u kuæi nema ni jednog od tri kalabrijka koje je po vercu nabavio dan ranije.

*
* *

Svih osam kuæa koje su se nalazile na istoènoj strani sela bilo je pogođeno taj dan do podne. Neke su se i zapalile. Oni su ostali u Runjavoju Glavici mogli su vidjeti kako granate s Tanke kose veoma precizno pogađaju kuæe, toèno po redu. Sve do Zelèinove nove kuæe. Naravno, i nju je pogodila granata, ali je ostala èitava, ako ne raèunamo razbijeni crijep. Pala je zatim Druga, treæa, èetvrta... Veæina njih pogodila je cilj, ali je cilj izdržao na veliko veselje Zelèinovo koji je sve promatrao iz stare kamene kuæe. Za ubojice s Tanke kose i naredni su dani poèinjali s ispaljivanjem granata na Zelèinovu kuæu i vjerojatno èuđenjem to se napokon ne sruši.

* * *

Iz knjige *Legende o Rodijaku ÆEipi* književnika i novinara Petra Miloševića (Slobodna Dalmacija), vjerojatno jedne od najprodavanijih knjiga u inozemstvu gdje živi naša dijaspora, od N. Zelanda i Australije do Sjeverne i Južne Amerike. Ulomak iz recenzije V. Pavlovića

(...) Ovo su, dakle, priče u svojoj biti tragične, kao što su tragične sudbine onih u takozvanoj dijaspori, onih ostavljenih u domovini ili onih koji su proživjeli i nadživjeli komunističko licemjere i surovost ovoga rata. A komika je samo našin na koji se život čini podnošljivijim. Da se to dokaže, ne treba se odmicati od Rodijaka ÆEipe, koji je postao "zaštitni znak" Miloševićih prozi. Njegova "uvrnutost" zapravo je vrhunska lucidnost i poruga nesmiljenu životu. On je čovjek čvrstih moralnih načela, koji se ne da slomiti. U njemu su utjelovljene sudbine različitih ljudi koji su bačeni u tragičnu životnu kolotečinu. Svi oni suptilno su psihološki iznijansirani, ponajprije dijalogom pitome ikavice, bez koje ove proze ne bi bile tako autentične i uvjerljive. Miloševići likovi, odnjjihani u tome jezičnom idiomu zbog kojega su nas mrzili, zapravo su visoko etična bića koja ne plaču nad skupnom sudbinom svoga naroda, ali su ponosni ljudi kojima ne priliči plač, pa se utječu smiješu. ÆEipa i njegova družba antipodi su svijetu i njegovim nepodopštinama. Oni ga doslovno ironiziraju. U ovoj knjizi dobili smo punokrvne proze koje će se s užitkom čitati, a u Petru Miloševiću rasnoga humorista i satiričara (...)